

PLATÓN

Kratylos

Herm. A co říká, Sókrate, Homér o jménech a kde?

Sókr. Na mnoha místech; ale nejdůležitější a nejkrásnější jsou ta, na kterých rozlišuje u týchž věcí jména, kterými je nazývají lidé, a kterými bozi. Či nemyslíš, že na těchto místech vypovídá cosi důležitého a podivuhodného o správnosti jmen? Vždyť přece je zřejmé, že bozi tu užívají v souhlase se správností těch jmen, která jsou přirozená. Či ty nemyslíš?

Herm. Ovšem, já dobře vím, že když užívají jmen, užívají jich správně. Ale jaká jména to myslíš?

Sókr. Nevíš, že o bohu trójské řeky, který bojoval v souboji s Héfaistem, praví *Xanthos bozi ho zvou, však lidem Skamandros slove?*¹¹

Herm. Zajisté.

92 *Sókr.* A co tedy? Nemyslíš, že to je něco vznešeného, poznat, pokud je asi správné nazývat onu řeku spíše *Xanthos* než *Skamandros*? Nebo chceš-li, jak praví o tom ptáku, že ho

*chalkida bohové zvou, však lidem kymindis slove,*¹²

b pokládáš za malichernou věc poučit se, oč je správnější říkat témuž opeřenci *chalkis* nežli *kymindis*? Nebo *Batieia* a *Myriné*¹³ a mnoho jiných jmen i u tohoto básníka i u jiných? Ale tyto příklady jsou snad nad mé i nad tvé síly, abychom je vyložili; avšak *Skamandrios* a *Astyanax*, což jsou podle něho jména Hektorova syna, to je člověku bližší prohlédnout, jak se mi zdá, a snažší, jakou asi správnost v nich nalézá. Znáš přece ty verše, v kterých jest, o čem mluvím.

Herm. Ovšemže.

Sókr. O kterém tedy jméně soudí podle tvého mínění Ho-

mér, že je správněji dáno tomu hochu, jméno *Astyanax* či *Skamandrios*?

Herm. Nemohu říci. c

Sókr. Nuže uvažuj takto. Což kdyby se tě někdo tázal, co myslíš, kdo užívá správněji jmen, zdali lidé rozumnější či méně rozumní?

Herm. Zřejmě že rozumnější, odpověděl bych.

Sókr. A kdo se ti zdá v obcích rozumnějším, ženy či muži, mluvíme-li celkem o pohlaví?

Herm. Muži.

Sókr. Tu pak asi víš, že podle Homéra říkali Trójané Hektorovu dítěti *Astyanax*¹⁴, a tedy patrně ženy *Skamandrios*, když d mu *Astyanax* říkali muži?

Herm. Podobá se.

Sókr. A zdalipak i Homér nepokládal Trójaný za moudřejší nežli jejich ženy?

Herm. Já si myslím.

Sókr. Tedy se domníval, že jméno *Astyanax* je tomu hochu dáno správněji nežli *Skamandrios*?

Herm. Zřejmě.

Sókr. Pozorujme, proč asi. Či nevykládá nám tu příčinu nejlépe on sám? Praví totiž

*vždyť on bránil sám jich město i dlouhé jich hradby.*¹⁵ e

Proto tedy, jak se podobá, je správné nazývat ochránce syna *Astyanaktem*, to jest obráncem toho, co jeho otec chránil, jak praví Homér.

Herm. Zdá se mi.

Herm. Roztodivná ti to vycházejí jména, Sókrate! Věřu nyní se mi zdálo, že jsi vyloudil z úst jakoby předeheru k Athéninův zpěvu⁸¹, když jsi vyslovil tohle slovo *búlapterún*.

41

Sókr. Tím nejsem vinen já, Hermogene, nýbrž ti, kteří stanovili to jméno.

Herm. Máš pravdu; ale co může být slovo *zémiódes* (zhoubné)?

Sókr. Co asi je *zémiódes*? Podívej se, Hermogene, že já mám pravdu, když tvrdím, že se přidáváním a vyjímáním písmen velice mění významy slov, a to tak, že se někdy malou změnou dává slovu význam přímo opačný. Tak například u slova *deon* (potřebné). Přišlo mi totiž na mysl a vzpomněl jsem si na ně v souvislosti s tím, co jsem ti chtěl říci, že totiž tenhle náš nový,

b

tuze krásný jazyk převrátil v pravý opak významy slov *deon* a *zémiódes*, zakrývá jejich pravý smysl, kdežto starý jazyk jasně projevuje význam jednoho i druhého jména.

Herm. Jak to myslíš?

Sókr. Povím ti to. Víš, že naši předkové velmi mnoho užívali hlásek *i* a *d*, a to zvláště ženy, které nejvíce zachovávají starou řeč. Nyní však se místo *i* dosazuje buď *e* nebo *é* a místo *d* *z*, jako by to byly hlásky vybranější.

Herm. Jak to?

Sókr. Například za nejstarších časů nazývali den buď *himerá* nebo *hemera*, ale nyní se říká *hémera*.

Herm. Tak jest.

Sókr. Nuže víš, že z těchto jmen jedině to staré jméno projevuje myšlenku jeho původce? Protože totiž světlo vznikající ze tmy působilo lidem radost a lidé po něm toužili (*himeráin*), proto mu dali jméno *himerá*.

Herm. Patrně.

Sókr. Nyní však při tom zvelebení toho slova ani bys nepoznal, co znamená *hémera*. Ovšem někteří se domnívají, že den byl takto pojmenován proto, že dělá tvory krotkými (*hémera*).

Herm. Zdá se mi.

Sókr. A *zygon* (jho) nazývali staří, jak víš, *dygon*.

Herm. Ovšemže.

Sókr. Slovo *zygon* nic jasně neukazuje, avšak věc, vložená na dvě (*dyoin*) zvířata pro spojení za účelem tahu (*agóge*), byla právem nazvána *dygon*; nyní však se říká *zygon*. A tak tomu je i s velmi mnoha jinými slovy.

Herm. Patrně.

Sókr. Týmž způsobem tedy především slovo *deon* (potřebné), když se takto vyslovuje, znamená opak proti všem jménům týkajícím se dobrého,⁸² neboť potřebné, jež je způsobou dobra, se jeví jako pouto (*desmos*) a překážka pohybu, jako by bylo příbuzné se škodlivým.

Herm. Ba věru se tak jeví, Sókrate.

Sókr. Ale není tomu tak, jestliže užíváš starého jména, jež je pravděpodobně mnohem správnější nežli jméno nynější; tu se bude shodovat s dobrými věcmi dříve uvedenými, jestliže totiž dosadíš *i* místo *e*, jako tomu bylo za starodávna; neboť naopak dobré znamená to, co prochází (*di on*), a ne co váže (*deon*), a to je význam chvalitebný. A takto si původce jmen sám sobě neodporuje, nýbrž „potřebné“, „užitečné“, „výhodné“, „výnosné“, „dobré“, „prospěšné“ a „snadné“ je patrně totéž, znamenajíc různými jmény něco pořadajícího a jdoucího, což je všude předmětem chvalořečí, kdežto co zdržuje a poutá, je haněno. Tak zejména i *zémiódes* (zhoubné); jestliže podle starého jazyka dosadíš místo *z* *d*, ukáže se ti, že to jméno náleží tomu, co poutá chůzi (*tó dúnti to ion*), ve znění *démiódes*.

41

b